

PRO PRACOVNÍKY STŘEDISEK VĚDECKÝCH INFORMACÍ
A KNIHOVEN AV ČR VYDÁVA KNIHOVNA AV ČR, v. v. i.

REDIGUJE PhDr. JARMILA BURGETOVÁ

ISSN 1210-8502

Jarmila Burgetová

ÚVODEM

Bývalo naším zvykem, že jsme v předchozích ročnících věnovali druhé číslo INFORMACÍ problematice elektronických informačních zdrojů v AV ČR a přístupu k nim. V letošním roce jsme chtěli postoupit o krůček dál a shromáždit informace o tom, jaké vlastní informační zdroje jsou k dispozici v jednotlivých knihovnách Akademie věd. Vysněný či lépe řečeno předpokládaný výsledek se nedostavil, ale aspoň jsme si uvědomili, o jak složitou jde problematiku. Píše o tom ve svém úvodním příspěvku, nazvaném Elektronické informační zdroje v AV ČR, Hana Tomanová. „Z naší kuchyně“ přispěl do čísla Jaroslav Meixner svým článkem „Implementace paralelního vyhledávače Metalib v KNAV“, zabývá se v něm základními funkcemi vyhledávacího portálu MetaLib, který umožňuje na základě vhodně zadaného rešeršního dotazu vyhledávání záznamů současně ve více elektronických informačních zdrojích.

Naši prosbu o zpracování příspěvku o vlastních informačních zdrojích vyslyšelo žel jen několik kolegů či kolegyň. V první řadě uveřejňujeme v tomto čísle druhou část příspěvku z pera Vojtěcha Malínka o informačních zdrojích Střediska literárněvědných informací Ústavu

pro českou literaturu AV ČR. První část – o knihovně tohoto ústavu – jsme zveřejnili v prvním čísle letošních INFORMACÍ. Z Historického ústavu AV ČR jsme obdrželi zajímavý příspěvek Václavy Horčákové, nazvaný „Bibliografie dějin Českých zemí v Historickém ústavu Akademie věd“. Je vhodné na tomto místě dodat, že tuto databázi literatury z oboru historie vydané v letech 1990–2010 vydal ústav rovněž ve formě CD běžně dostupném na českém knižním trhu. Do třetice všeho dobrého publikujeme článek Martina Kuny „Digitální archiv české archeologie“, popisující zpracování digitální verze archivu terénní dokumentace Archeologického ústavu AV ČR v Praze. Jde o počín o to cennější, že tento archiv obsahuje výsledky vlastních terénních výzkumu od 20. let minulého století, a tak představuje nejrozsáhlejší dostupný soubor dat o pravěkých až raně novověkých památek na našem území.

Druhá část čísla je věnována novinkám v často využívaných databázích – v první řadě databáze EBSCO. Hana Nová spolu s ředitelkou EBSCO sekce pro střední a východní Evropu Marinou Milovanovic nás ve svém příspěvku seznamují s nejnovějšími informacemi o přístupu do databází EBSCO

zajišťovaného prostřednictvím projektu NK ČR VZ09006 „Národní knihovna ČR – zabezpečení elektronických zdrojů pro výzkum, vývoj a inovace“. Hana Tomanová poté tento zásadní článek doplnila o bližší informace o současné situaci – pokud jde o EBSCO – v AV ČR. Z pera této autorky jsme zařadili ještě další příspěvek – tentokrát zaměřený na novinky v platformě „Wiley Online Library“.

Číslo vhodně doplnila Linda Jansová (roz. Skolková), která v říjnu letošního roku posílila kolektiv výzkumných a projekčních pracovníků KNAV; ihned se stala vítanou příspěvatelkou do INFORMACÍ. V tomto čísle uveřejňujeme její zprávu ze semináře Průvodce publikováním ve světových odborných časopisech a přehled obsahu podzimních čísel českých knihovnicko-informačních časopisů.

Hana Tomanová
**ELEKTRONICKÉ
INFORMAČNÍ ZDROJE
V AV ČR**

VÝZNAM PŘEHLEDU EIZ V AV ČR

Na úvod bych ráda uvedla několik faktů z nedávné historie, které s tímto tématem souvisejí. V roce 1999 získala KNAV a Národohospodářský ústav AV ČR přístup do databáze JSTOR. Bylo to díky podpoře Mellonovy nadace a byla to naše první databáze. V té době byl přístup pro jeden počítač v Oddělení informačních technologií. V tomto roce se také začalo mezi lidmi šířit heslo pro přístup do databáze EBSCO – každý v té době znal přístupové údaje eifl/eifl. MŠMT vyhlásilo v roce 1999 v rámci programů na podporu výzkumu a vývoje na roky 2000–2003 program LI „Informační zdroje pro výzkum a vývoj“. Knihovny soutěžily s projekty o nejvýznamnější EIZ. Během roku 2000 byly vybrané projekty realizovány a čeští vědci a studenti tak získali ze dne na den přístup k dosud nevidanému množství kvalitních vědeckých informací.

V souvislosti s tímto vývojem šly i snahy o zachycení, uspořádání a zpřístupnění informací o dostupných službách a zdrojích a současně také institucích, které přístup poskytují. V roce na 2003 byla na konferenci Inforum představena služba Infozdroje.cz. Na základě identifikace IP adresy počítače, ze kterého byla zobrazena, umožňovala přehled dostupných EIZ dané instituce, a do roku 2009 i přehled všech dostupných EIZ v ČR. Význam a oblíbenost této služby se projevil hned následující rok, kdy Infozdroje.cz získaly cenu konference Inforum 2004.

Situace v oblasti informací o licencovaných EIZ přístupných v ústavech AV ČR je však v současnosti nejasná a neúplná. Infozdroje.cz nejsou průběžně aktualizované a poskytují přehled pouze z autorizovaných počítačů, tedy pouze v rámci dané instituce. Naším hlavním záměrem bylo získat úplný přehled o EIZ přístupných v AV ČR. Dále tyto informace přehledně zpracovat a zpřístupnit pro využívání uvnitř AV ČR i pro všechny ostatní zájemce, tedy na webové stránce KNAV, a současně poskytnout údaje i pro aktualizaci známého portálu.

CHARAKTERISTIKA PRŮZKUMU

Na konci května 2010 jsme oslovili knihovníky ústavů AV ČR se žádostí o údaje týkající se licencovaných EIZ. Současně jsme se rozhodli požádat o údaje týkající se vlastních databází, tedy produktů, které vznikají uvnitř ústavů. Jedná se o první iniciativu svého druhu. Infozdroje.cz poskytují informace o předplacených zdrojích,

ale žádný podobný portál ani přehled pro databáze vytvářené jednotlivými ústavu zatím neexistuje.

AV ČR tvoří 54 ústavů. Dopis byl rozeslán do konference pro vedoucí knihoven a současně na hromadnou e-mailovou adresu pro EIZ. Odpovědělo nám 25 knihoven.

Při zpracování odpovědí a dle prvních reakcí v elektronické konferenci bylo jasné, že pojem „vlastní EIZ“ nebyl dostatečně jasně vymezen. Patří sem webové stránky časopisů, které ústavy vydávají? Do dotazníku bychom rádi zahrnuli bibliografické, faktografické a plnotextové databáze budované v ústavech AV ČR i webové stránky vydávaných časopisů. Vzhledem k tomu, že se jedná částečně i o zviditelnění těchto prací, podporujeme co nejširší pojetí tohoto pojmu.

Z dotazníků jsme také zjistili, že zařazení správy EIZ v knihovně není jednotné (ostatně různým způsobem jsou zařazovány do organizační struktury i ve velkých knihovnách). Někdy jsou také bibliografická pracoviště od vlastní knihovny oddělena a dostali jsme tedy z jednoho ústavu dvě odpovědi. Součástí některých odpovědí byl i přehled předplacených jednotlivých elektronických časopisů, což však nebylo plánovaným cílem našeho průzkumu. Bylo by to jistě zajímavé, ale zpracování těchto informací by přesáhlo naše možnosti.

Analýza výsledků odpovědí ukázala, že ústavy 1. a 2. vědní oblasti (13 odpovědí) mají předplacené větší množství databází, ale méně často vytvářejí vlastní zdroje. Na druhou stranu ústavy 3. vědní oblasti (11 odpovědí) předplácejí méně licencovaných databází, ale uvedly velké množství vlastních zdrojů. Je to dáno charakterem vědních disciplín, způsobem vědecké komunikace v jednotlivých oborech a obecnými trendy.

Výsledky byly zpracovány do dvou tabulek a budou zpřístupněny na webové stránce KNAV v části věnované EIZ (v pravé horní části hlavní stránky) On-line databáze – Informace o EIZ. Získané informace o licencovaných EIZ jsme již poskytli také pro aktualizace portálu Infozdroje.cz.

LICENCOVANÉ EIZ V ČR

V ČR v současnosti existuje několik portálů univerzit a vysokých škol, které poskytují informace o EIZ, avšak pouze v rámci svého působení, v oblasti fakult a ústavů. Je to situace obdobná jako v AV ČR. Mezi nejvýznamnější a nejstarší patří portál Masarykovy univerzity v Brně. Před nedávnem převzala její software také Univerzita Karlova a v budoucnu bychom jej rádi využili také v AV ČR. Pro srovnání uvádíme odkaz na EIZ v americké Kongresové knihovně (Library of Congress), která je považována za největší knihovnu na světě. Při prohlížení jejich portfolia zjistíte, že v České republice máme nejdůležitější světové informační zdroje a jsme na tom co se týče informačního zabezpečení velmi dobře.

Masarykova univerzita
<http://library.muni.cz/ezdroje/>

Univerzita Karlova
<http://pez.cuni.cz/ezdroje/>

ČVUT
<http://knihovny.cvut.cz/infzdroje/konszdroje.html>

Library of Congress
<http://www.loc.gov/rr/ElectronicResources/>

ZÁVĚR

V tuto chvíli byly do tabulek zpracovány výsledky odpovědí z letošního roku. Situace v oblasti EIZ se stále mění a rádi bychom uvítali průběžné zasílání informací kdykoli dojde k nějaké změně v portfoliu ústavu.

Do tabulky budou označené také informace z jiných zdrojů než od knihovníků – na základě účasti v konsorciích nebo z webových stránek knihoven (budou se rozlišovat barevně i písmem). Zkontrolujte si, prosím, údaje pro své knihovny, tato cesta je do určité míry nejistá, ale je tu v každém případě nutná spolupráce s knihovnou.

Na závěr tohoto příspěvku bych ráda poděkovala všem, kdo byli tak laskaví a věnovali svou pozornost a čas odpovědím a těším se na další spolupráci.

<http://www.knav.cz/>
<http://infozdroje.cz/>
tomanova@knav.cz

Jaroslav Meixner IMPLEMENTACE PARALELNÍHO VYHLEDÁVAČE METALIB V KNAV

Vyhledávací portál Metalib: <http://metalib.lib.cas.cz>

Implementace paralelního vyhledávače Metalib je součástí projektu zabývajícího se řešením správy identit KNAV a paralelního vyhledávání a kontextového linkování v elektronických informačních zdrojích, který je realizován za podpory Fondu rozvoje sdružení CESNET.

Po zprovoznění serveru a základní instalaci Metalibu proběhlo školení pro administrátory systému, které spočívalo zejména v předvedení funkcí administrátorského rozhraní pro správu Metalibu (tzv. Metalib Management). Následně se uskutečnila aktivace prohledavatelných elektronických informačních zdrojů a proběhlo základní nastavení funkcí systému.

Aktivace elektronických informačních zdrojů (EIZ) pro vyhledávání v Metalibu se provádí v administrátorském rozhraní Metalib Management na základě centrální znalostní báze (CKB). CKB je pravidelně aktualizovaná, aby odrážela změny, ke kterým dochází v jednotlivých databázích (např. nové konfigurační záznamy, parametry serverů). Aktivace typické licencované databáze se skládá:

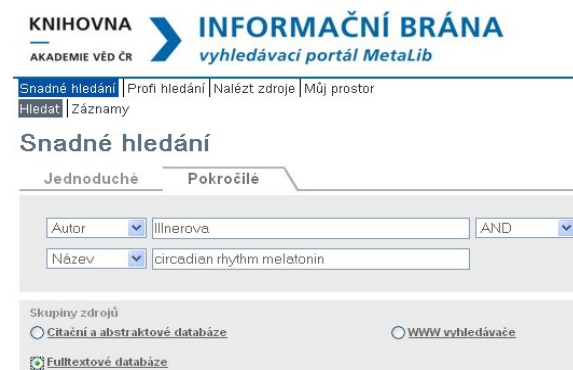
- z replikace IRD (Information Resource Description) záznamu z CKB do lokální znalostní báze,
- z lokalizace záznamu pro zpřístupňující instituci – příklad CKBo4936 Academic Search Complete (EBSCO) na LAS00007 Academic Search Complete (EBSCO) pro KNAV – záznam doplněn o autentizační údaje předplácející instituce (KNAV), IP filtry, kategorie, vyhledávací tipy,
- aktivace linku na konfigurační záznam – př. EBSCO_AgoH,
- ze změny statutu: Neaktivní, Testovací, Aktivní.

Metalib rozlišuje podle typu přístupové konfigurace zdroje prohledavatelné (Search&View nebo Search&Link Resources) a zdroje odkazové (Link-Only Resources). Prohledavatelné zdroje umožňují prostřednictvím Metalibu vyhledání, stažení a zobrazení záznamů (Search&View Resources) nebo pouze vyhledání záznamů pomocí Metalibu a samotné zobrazení záznamů v nativním rozhraní zdroje (Search&Link Resources). Odkazové zdroje umožňují pouze přesměrování

uživatelé na vyhledávací formulář v nativním rozhraní zdroje. Zvláštní skupinou jsou interní elektronické informační zdroje KNAV a české EIZ, které nejsou zahrnuty v CKB a mají vytvořen vlastní IRD záznam a vlastní konfigurační záznam. V současné době je aktivováno pro KNAV v Metalibu cca 35 prohledatelných zdrojů v 7 kategoriích:

- Vybrané licencované fulltextové databáze
- Vybrané bibliografické a citační databáze
- Vybrané volně dostupné digitální archivy
- Interní digitální knihovny časopisů
- Vybrané rejstříkové databáze časopisů
- Vybrané katalogy knihoven (např. Souborný katalog AV ČR, Souborný katalog ČR – monografie i seriály)
- Vybrané WWW vyhledávače

Vyhledávací portál MetaLib uživatelům umožňuje na základě vhodně zadaného rešeršního dotazu vyhledávání záznamů dokumentů (zejména článků) současně ve více elektronických informačních zdrojích (viz obr. 1). Jedná se o výstupní WWW rozhraní dostupné pro koncového uživatele, které umožňuje pracovat s více zdroji současně a získávat z nich výsledky v jednotné podobě (viz obr. 2). S vyhledanými záznamy mohou uživatelé dále pracovat a využít navazující služby dalších systémů (např. SFX – viz příspěvek Implementace link serveru SFX v KNAV – Informace č. 3/2009).

Obr. 1

Vyhledávací portál Metalib – příklad zadaného rešeršního dotazu

Sekce **Snadné hledání** nabízí možnost zadat obecný dotaz (záložka **Jednoduché**) nebo dotaz upřesnit pomocí zadání do konkrétních polí jako je autor, název, předmět, rok, ISBN, ISSN (záložka **Pokročilé**). Pro pokročilé uživatele je k dispozici sekce **Profi hledání**, které nabízí více možností pro vyhledávání a pro práci s výsledky dotazu.

Výsledky snadného hledání

Dotaz "Autor=Illnerova AND Házev=circadian rhythm melatonin" v "Fulltextové databáze" nalezeno 8 záz.:

Tabulkové zobrazení	Stručné zobrazení	Úplné zobrazení
1 z 7 záz. Profi hledání		
SFX		
Zdroj:	Academic Search Complete (EBSCO) ScienceDirect (Elsevier)	
Házev:	Circadian rhythm in salivary melatonin in narcoleptic patients.	
Autor:	Blazejova, Katerina Illnerova, Helena Hajek, Ivan Nevsimalova, Sona	
Další autor:	Blazejova, Katerina Illnerova, Helena Hajek, Ivan Nevsimalova, Sona	
Zdrojový dokument:	Neuroscience Letters: May2008, Vol. 437 Issue 2, p162-164	
Rok:	2008	

Obr. 2

Příklad výsledného záznamu dokumentu – odkazy v sekci Zdroj jsou na původní záznam v databázích EBSCO a ScienceDirect

Přednastavená skupina zdrojů (Quick set) je administrátorem předem vybraná skupina aktivovaných zdrojů na základě definovaného kritéria (např. fulltextové databáze). Uživatel snadno vybere pomocí přepínače příslušný quick set z nabídky a tím současně označí cílovou skupinu zdrojů, ve které bude jeho rešeršní dotaz zpracován (viz obr. 3). Přednastavené quick sety jsou navíc zkombinovány s nastavením institucionálních profilů, které umožňují zobrazit specifickou nabídku quick setů pro různé uživatele. Obecně platí, že nabídka přístupných zdrojů a přednastavených skupin zdrojů je dostupná podle IP adresy, ze které uživatel přistupuje.

Obr. 3

Příklad quick setu – Fulltextové databáze

Sekce Nalézt zdroje nabízí uživateli různé možnosti vyhledání aktivovaných zdrojů v Metalibu (např. podle abecedy, podle slov z názvu, podle kategorií zdrojů). Ikona Lupa ve výsledném seznamu označuje prohlídatelné zdroje a umožňuje přechod na vyhledávací formulář pro zadání rešeršního dotazu.

Metalib disponuje v administrátorském rozhraní řadou pomocných nástrojů. Kromě základních funkcí jako je aktivace zdrojů, nastavení institucionálních profilů, vyhledávacího portálu nebo quick setů nabízí různé statistické a reportní funkce.

Vojtěch Malínek INFORMAČNÍ ZDROJE STŘEDISKA LITERÁRNĚVĚDNÝCH INFORMACÍ ÚSTAVU PRO ČESKOU LITERATURU AV ČR

Středisko literárněvědných informací je samostatnou organizační složkou ÚČL AV ČR v. v. i. Vznikalo v první polovině 20. století z knihovny, staročeského archivu a malého týmu bibliografů s cílem postupně vytvořit centrum komplexních bohemistických literárněvědných informací, kde budou cíleně shromažďovány, zpracovávány a zpřístupňovány údaje o literatuře a dalších informačních zdrojích oboru, bude vedena oborová článková bibliografie a kde budou evidována základní biografická data o osobnostech českého spisovatelského života a literárněvědné bohemistiky. Středisko tak funguje jako soubor tří vzájemně provázaných a spolupracujících týmů – knihovnického, bibliografického (myšlena bibliografie článková) a archivního/biografického. Služeb SLI využívají nejen pracovníci ústavu, ale i mimoústavní zájemci. Knihovna ÚČL je zájemcům otevřena každý pracovní den, pracovníci bibliografie a archivu jsou pak veřejnosti k dispozici tři dny v týdnu k případným konzultacím. Bližší informace o otevírací době a pravidlech poskytovaných služeb včetně kontaktů jsou k dispozici na webových stránkách ÚČL (<http://www.ucl.cas.cz>).

BIBLIOGRAFIE ČESKÉ LITERÁRNÍ VĚDY

V rámci SLI ÚČL AV ČR jsou zpracovávány a dále rozvíjeny obsáhlé oborové databáze a kartotéky s anotovanými excerpty článků vztahujících se k oboru české literatury a literární vědy. Složitým historickým vývojem vzniklo rozdělení zpracovávaných článkově-bibliografických dat do dvou časově, metodicky i obsahově odlišných celků. První celek představuje tzv. Retrospektivní bibliografie – kolosální lístková kartotéka s počtem odhadovaným na více než 2 miliony lístků, pokrývající období od počátku novodobé české literatury do konce druhé světové války. Tato kartotéka začala vznikat při práci na Lexikonu české literatury v 70. letech a – bohužel v značně pozvolnějším tempu – je rozvíjena dodnes. Obsahuje přibližně 2 miliony anotovaných záznamů z literárních a kulturních časopisů vycházejících na českém, moravském a slezském území v češtině i němčině (přibližně 530 periodických titulů). Excerpta obsahují kromě ohlasů na českou literární produkci daného období také primární díla (časopisecké příspěvky autorů a překladatelů), recenze zahraniční literatury, odkazy na fotografie a vyobrazení českých spisovatelů v tisku, věcné (tj. nepersonální) odkazy a příspěvky publikované pod pseudonymy a šiframi dosud neidentifikovaných autorů. Samotná kartotéka je složena z několika vzájemně provázaných celků, které umožňují provádět rešerše podle různých kritérií (především autor, odkazovaná osoba, předmět); samostatné součásti pak tvoří odkazy na vyobrazení portrétů českých spisovatelů a ilustrací k jejich textům a tzv. dešifrační část katalogu. Ta je v současnosti v rámci kartotéky nejvíce rozvíjena – ve spolupráci s archivním oddělením, ale především samostatným archivním výzkumem jsou shromažďovány údaje o přispěvatelích nejrůznějších periodik a tito jsou systematicky dešifrováni, což údaje v kartotéce obsažené dále zhodnocuje, protože odhalování šifer a pseudonymů dlouho nebyla věnována větší pozornost. V současnosti je v rámci grantového úkolu MŠMT č. VZ09004 připravováno zahájení seskenování celé lístkové kartotéky a její následné zpřístupnění v online podobě. Cesta ručního přepisu celé kartotéky se totiž v minulosti ukázala jako příliš zdlouhavá a namáhavá. V 90. letech byla do elektronické databáze přepsána cca 1/20 celku, výsledek je přístupný zde: <http://isis.ucl.cas.cz/?form=ret>.

Druhý soubor bibliografických dat pak představuje Bibliografie české literární vědy, pokrývající zatím bohemistickou literárněvědnou produkci od roku 1961 až do současnosti (východiskem pro období 1961–1980 jsou přepsané knižní bibliografické ročenky Česká literární věda-bohemistika, pro období od roku 1981 do současnosti je literárněvědná bibliografie zpracována již pouze elektronicky). Excerptní základnu této anotované bibliografie tvoří literárněvědné a literárně-kritické publikace (původní i přeložené), odborná literatura dalších společenskovědných oborů s obsahovou vazbou k problematice literatury, předmluvy a doslovy z knih české beletrie, sborníky (vysokoškolské, vlastivědné, z konferencí), specializované literární časopisy, obecné kulturní a společenskovědní časopisy a deníky. Je pojímána jako bibliografie sekundární a svou profilací se tedy liší od Retrospektivní bibliografie, neboť nesleduje

primární díla (beletrii, překlady beletrie, texty osobností českého písemnictví, které se netýkají šířeji vymezené literární problematiky atp.). Databáze je průběžně revidována a zpětně doplňována. V současnosti je v databázi podchyceno cca 300 000 článků a ročně přibývá dalších cca 10 000 záznamů nových, přičemž kromě aktuálního knižního přírůstku knihovny je excerповáno více než 200 časopiseckých titulů. Databáze je v týdenních intervalech aktualizována a zveřejňována na webu, informace o nových článcích by tak měly být podchyceny záhy poté, co tyto vyjdou tiskem. Speciální část této bibliografické databáze pak tvoří Bibliografie českého exilu o cca 10 000 záznamech, kterou sestavil a posléze i knižně vydal František Knopp, a samostatné databáze excerповaných časopisů (jak pro bibliografii retrospektivní, tak současnou), kde je možné ověřit si aktuální stav excerptní základny. Bibliografické databáze jsou zájemcům k dispozici zde:

<http://isis.ucl.cas.cz/?form=ret>

BIOGRAFICKÝ ARCHIV

Biografický archiv tvoří sbírka dokumentů k osobnostem české literatury, která vzniká v ÚČL od 60. let 20. století především v rámci lexikografických prací. Obsahuje vypisky, výstřižky a životopisné podklady (dotazníky, korespondenci apod.) k jednotlivým osobnostem české literatury. Po roce 1990 se průběžně doplňuje vlastní excerptcí a údaje jsou ověřovány v archivech, na matrikách atp. Z archivních složek je budována biografická databáze českých literárních osobností CLO, kde jsou uváděna základní životopisná data, pseudonymy, šifry a obory působnosti. Tato databáze začala být v letech 2004–2008 v rámci grantového projektu MŠMT č. 1No4172 převáděna do elektronické podoby. V jejím on-line zpřístupňování a dalším doplňování se bude pokračovat i v následujících letech; v letech 2009–2011 pak za podpory grantového projektu MŠMT č. VZ09001.

V současnosti má biografický archiv podchyceny informace o cca 30 000 osobnostech české literatury a jejich počet pravidelně narůstá novou excerptcí (nové knihy a časopisy, slovníková a biografická literatura, archivní výzkum atp.). Ve veřejné podobě databáze CLO jsou pak momentálně přístupny údaje o cca 1/3 z nich. Veškerá prezentovaná data jsou přísně ověřována buď přímo z archivů či matrik, nebo pomocí dotazníků přímo u jednotlivých osob. Na případné neshody a rozpory v evidovaných údajích je vždy upozorněno. Tým archivářů se v rámci grantového úkolu snaží o co nejrychlejší redakci zbylých osobnostních hesel, tj. kontrolu faktografické správnosti prezentovaných údajů a upravení hesel dle jednotné metodiky, a jejich následné uvolnění na web; při svém postupu je však vázán ustanoveními zákona na ochranu osobních údajů a je proto nutno pro každý údaj jednotlivě kontrolovat a ověřovat, je-li možné jej v databázi zveřejnit. Respektujeme přitom vůli jednotlivých osobností některé osobní údaje neuvádět. Databáze CLO se dle přístupových statistik (cca 300 přístupů měsíčně) těší vzrůstající oblíbenosti a data z ní čerpají mimo jiných autoři biografických slovníků či zaměstnanci knihoven při verifikaci dat svých personálních autorit. Zájemci ji mohou nalézt zde: <http://clo.ucl.cas.cz>.

STAROČESKÁ SBÍRKA

Staročeská sbírka obsahuje soubor mikrofilmů a fotokopii staročeských rukopisů a tisků z našich i zahraničních fondů (více než 163 tisíc polí mikrofilmů a více než 155 tisíc fotokopii), jedná se zřejmě o největší soubor svého druhu uschovávaný na jednom místě vůbec. Ve sbírce jsou zastoupena bohemika z nejrůznějších evropských knihoven, např. ze švédských, ruských či španělských, materiály z archivu Jednoty bratrské v Ochranově aj. Od poloviny 90. let 20. století je staročeská sbírka zakonzervována a využívána jako (často unikátní) studijní zdroj pro ústavní úkoly i pro externí badatele včetně zahraničních. V ÚČL jsou zájemcům k dispozici lístkové kartotéky s údaji o evidovaných rukopisech, tříděné dle různých kritérií (název, místo uložení atp.).

DIGITÁLNÍ ARCHIV ČASOPISŮ

Od přelomu tisíciletí je v rámci SLI rozvíjen projekt digitalizovaného online archivu literárněvědných časopisů. Ve spolupráci s Masarykovým ústavem AV ČR a Divadelním ústavem bylo naskenováno více než 380 000 obrázků z více než 50 titulů periodik, které jsou zájemcům bez omezení přístupny na webu ÚČL zde <http://archiv.ucl.cas.cz>. Jedná se o nejnavštěvovanější online databázi ÚČL – průměrný počet návštěv přesahuje 300 přístupů denně.

DATABÁZE LITERÁRNÍCH CEN

V rámci SLI je průběžně udržována a rozvíjena též databáze literárních cen, která shromažďuje informace o laureátech literárních soutěží a anket, včetně jmen porotců a stručné charakteristiky dané ceny s popisem její historie. Online je tato databáze přístupná zde:

<http://www.ucl.cas.cz/cs/databaze/databaze-literarnich-cen>

DALŠÍ ON-LINE ZDROJE ÚČL

Další zajímavé materiály pak on-line na webu zpřístupňují i ostatní oddělení ÚČL. Z nich si zmlouku zaslouží projekty Edičního a textologického oddělení – Česká elektronická knihovna (<http://www.ceska-poezie.cz/cek>), tj. plnotextová databáze básnických sbírek české literatury 19. a počátku 20. století, umožňující mj. strukturované a fulltextové prohledávání materiálu. Celkem obsahuje cca 1 800 básnických sbírek, přičemž kritériem pro zařazení jednotlivých autorů bylo vydání alespoň dvou básnických sbírek před rokem 1918. Ve stejném oddělení vzniká projekt Edice E (<http://www.ucl.cas.cz/edicee>), která přináší v elektronické podobě základní oborové příručky a edice z produkce ÚČL (mj. soubor díla F. X. Šaldy, 4 svazky tzv. akademických dějin české literatury atp.). Rychlým rozvojem prochází už pouze v on-line podobě vedený projekt Slovníku české literatury po roce 1945 (<http://www.slovníkceskeliteratury.cz>), který na webu v hypertextové podobě zpřístupňuje starší slovníkové příručky z ústavní produkce, jejichž údaje jsou nově redigovány a rozšiřovány, a plynule vznikají též hesla nová. Exkluzivní, avšak pro zájemce velmi cennou je pak databáze Thesaurus českých meter (<http://isis.ucl.cas.cz/?form=cme>), která umožňuje detailní versologickou

a metrickou analýzu básnické produkce raného českého obrození. Po delší odmlce by i tato databáze měla znovu začít být rozvíjena.

ÚČL AV ČR bude samozřejmě rád za jakoukoli zpětnou vazbu k prezentovaným databázím, zejména za korekce, doplňky a upřesnění prezentovaných údajů. V takovém množství zpracovávaných dat se bohužel dílčím chybám – byť za ně jsme velmi neradi – nevyhneme a jakékoli podněty a připomínky k našim databázím ze strany uživatelů budou přijaty s povděkem.

Václava Horčáková
**BIBLIOGRAFIE DĚJIN
ČESKÝCH ZEMÍ
V HISTORICKÉM
ÚSTAVU AKADEMIE
VĚD ČR**

BDČZ – Bibliografie dějin Českých zemí je kontinuální program vytváření, zpracování a vyhodnocování komplexní bibliografické databáze bohemikální literatury. Je pokračováním projektu oborové (historické) bibliografie nepřetržitě trvajících v Českých zemích již od roku 1905. Moderními metodami navazuje na tyto činnosti a patří k základním informačním zdrojům pro historické vědy a příbuzné obory (archeologie, etnologie, právní věda, literární věda, památková péče, historická geografie a kartografie, historická onomastika a toponomastika, historická demografie atd.). Jedná se o projekt v rámci výzkumného záměru Historického ústavu AV ČR.

BDČZ si klade za cíl zachytit veškeré vědecké a odborné práce (knihy, studie a články, recenze a zprávy o literatuře) vydané k českým dějinám doma i v zahraničí. Součástí práce je také soustavný monitoring zahraničních bibliografických databází a dalších informačních zdrojů. Cílem bibliografie je dosažení co nejkomplexnějších informací, shrnutí veškeré dostupné produkce, včetně rozsáhlé regionální literatury. Informuje o teoretickém a metodologickém myšlení české historické obce, zachycuje informace o vědeckých projektech i zprávy z vědeckého života, sleduje české dějiny v mezinárodním kontextu. Samostatné oddíly bibliografie jsou věnovány problematice vyučování dějepisu, studiu historie a dějinám školství. Systematicky je sledována domácí i zahraniční

komeniologická literatura. Data jsou získávána převážně autopsií zpracováním literatury z fondu knihovny Historického ústavu AV ČR a dalších knihoven. **Jedná se o soubor dat, který je obsahově jedinečný**, především co se týká článků, recenzí a zpráv, které nezachycuje v tomto rozsahu žádná jiná dostupná oborová databáze.

BDČZ poskytuje na webu veřejný přístup do databází, které v současnosti obsahují více než 200 000 záznamů o literatuře od r. 1990 (databáze Biblio), výběrově od r. 1895 (rejstříky Českého časopisu historického). **Všechna data jsou volně dostupná bez nutnosti registrace.**

Online webové rozhraní je od r. 2000 přístupné v české, anglické a německé verzi. Vyhledávání umožňuje hypertextové odkazy a rejstříky: autorský, biografický, geografický a rejstřík klíčových slov. Databáze online jsou aktualizované čtvrtletně a jejich nedílnou součástí je seznam zpracovaných časopisů a sborníků. Seznam obsahoval v dubnu 2010 zhruba 180 titulů českých odborných a vědeckých periodik (včetně regionálních a vlastivědných) a 220 zahraničních časopisů.

BDČZ dále připravuje bibliografické soupisy, které vydával Historický ústav AV ČR. Od roku 1990 vyšlo celkem šestnáct svazků bibliografií: čtrnáct svazků Bibliografie dějin Československa (od r. 1993 Bibliografie dějin Českých zemí) a dva svazky Select Bibliography on Czech History, výběrových soupisů cizojazyčně vydaných bohemikálních prací určených pro zahraniční uživatele. V roce 2010 bylo vedení Historického ústavu AV ČR nuceno pod tlakem omezování prostředků pozastavit vydávání Bibliografie dějin Českých zemí v tištěné podobě. Počínaje rokem 2006 Historický ústav vydává každoročně aktualizovaný CD-ROM s bibliografickou databází od roku 1990 (v současnosti obsahuje více než 150 000 záznamů).

BDČZ byla zařazena jako prioritní projekt v rámci společenských a humanitních věd v **Cestovní mapě ČR velkých infrastruktur pro výzkum, vývoj a inovace**, jejíž text schválila vláda ČR dne 15. 2. 2010. Tento strategický dokument vznikl v reakci na evropskou cestovní mapu (ESFRI Roadmap) a odráží v sobě zapojení českých velkých infrastruktur do Evropského výzkumného prostoru.

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

BDČZ předává data do významných mezinárodních bibliografických databází, účastní se mezinárodní výměny dat a podílí se na projektu propojení databází Evropské historické bibliografie (European Historical Bibliographies).

Spolupracující instituce na výměně dat na základě dohod o mezinárodní spolupráci

- Základné informačné stredisko Historického ústavu SAV v Bratislavě od r. 1993
- Herder Institut v Marburgu od r. 1996

PROJEKT EUROPEAN HISTORICAL BIBLIOGRAPHIES (EHB)

Mezinárodní projekt patnácti historických bibliografií z třinácti evropských zemí, který koordinuje od r. 2007 Berlínsko-Braniborská Akademie věd (Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften) v Berlíně. Projekt má podporovat průběžnou spolupráci zúčastněných institucí a jeho záměrem je na evropské úrovni spojit různorodé národní bibliografické projekty, především online dostupné databáze. Cílem projektu je dosáhnout co nejkomplexnějšího vyhledávání v těchto zdrojích v rámci celé Evropy a tím umožnit a ulehčit mezinárodní komparativní historický výzkum.

Partnery projektu jsou Arbeitsgemeinschaft historischer Forschungseinrichtungen in der Bundesrepublik Deutschland (Německo), Berlin-Brandenburgische Akademie der Wissenschaften (Německo), Centre National de la Recherche Scientifique (Francie), Det Kongelige Bibliotek (Dánsko), Giunta Storica Nazionale (Itálie), Herder-Institut (Německo), Historický ústav AV ČR (Česká republika), Institut für Zeitgeschichte (Německo), Instituut voor Nederlandse Geschiedenis (Nizozemí), Lietuvos istorijos institutas (Litva), Royal Historical Society (Velká Británie), National Széchényi Library (Maďarsko), Royal Irish Academy (Irsko), Polska Akademia Nauk (Polsko), Schweizerische Nationalbibliothek (Švýcarsko), Universität Klagenfurt (Rakousko).

PROJEKT LITERATURDOKUMENTATION ZUR GESCHICHTE OSTMITTELEUROPAS

Projekt bibliografické dokumentace historického bádání o dějinách střední a východní Evropy. Zprostředkovává a dále vyvíjí elektronický online rešeršní systém pro veškerou relevantní vědeckou literaturu. Databáze je vytvářena v rámci mezinárodní spolupráce, které se účastní partnerské instituce v Německu, Polsku, České republice, Slovensku, Litvě a Maďarsku. Koordinátorem je Herder Institut v Marburgu, který spravuje databázi. Data jsou přístupná online bez omezení, v jazykových verzích všech zúčastněných partnerů. Možnost vyhledávání je též na historických portálech Clío-online, ViFa-Ost a ViFa-Nord.

Partnery projektu jsou: Marburg, Herder-Institut, Herne, Martin-Opitz-Bibliothek; Kraków, Polska Akademia Nauk, Instytut Historyczny; Poznań, Wojewódzka Biblioteka Publiczna; Toruń, Biblioteka Uniwersytecka; Wrocław, Instytut Historyczny Uniwersytetu Wrocławskiego; Praha, Historický ústav Akademie věd České republiky; Bratislava, Historický ústav Slovenskej akadémie vied; Vilnius, Lietuvos istorijos institutas; Budapest, Országos Széchényi Könyvtár.

Použité informační zdroje:

Bibliografické databáze Historického ústavu AV ČR [online] [cit. 2010-04-29]. Dostupné z [www: <http://biblio.hiu.cas.cz>](http://biblio.hiu.cas.cz).

European historical Bibliographies [online] [cit. 2010-04-29]. Dostupné z [www: <http://www.histbib.eu>](http://www.histbib.eu).

Herder Institut Marburg [online] [cit. 2010-04-29]. Dostupné z [www: <http://www.herder-institut.de>](http://www.herder-institut.de).

Historický ústav Akademie věd České republiky, [online] [cit. 2010-04-29]. Dostupné z [www: <http://www.hiu.cas.cz/cs>](http://www.hiu.cas.cz/cs).

Martin Kuna DIGITÁLNÍ ARCHIV ČESKÉ ARCHEOLOGIE

Archeologické prameny jsou doklady lidské činnosti, které se ukládaly na povrchu krajiny po staletí až miliony let. Archeologickým výzkumem můžeme tyto stopy odkrýt a poznat, avšak jejich neopakovatelný kontext přitom nutně bere za své. Proto klade moderní archeologie důraz na uvážlivost při volbě lokalit k terénnímu výzkumu (a zkoumá především ty archeologické lokality, které jsou odsouzeny k zániku výstavbou či těžbou) a kvalitní dokumentaci výzkumných postupů a terénních zjištění. Výstupem terénního archeologického výzkumu tedy jsou nejen předměty v muzejních sbírkách a vzorky v přírodovědných laboratořích, ale především nálezořádky dokumentace, která je ukládána v archivech. Pro současné i budoucí poznání je právě tato dokumentace klíčová – bez ní by samotné nálezy byly prakticky bezcenné.

Z tohoto konstatování vyplývá význam a nezastupitelnost archeologických archivů. Je však třeba upřesnit, že většinou nejde o archivy v pravém slova smyslu, nýbrž o sbírky dokumentů specifického účelu, existující odděleně od skutečných archivů příslušných organizací a nepodléhající zákonu o archivnictví. Archeologický ústav AV ČR v Praze (ARÚP) vytvořil za 90 let své existence rozsáhlý soubor dokumentů právě takového typu; tomuto souboru, a pracovišti, které jej spravuje, se tradičně říká archiv ARÚP, dříve též „archiv nálezořádků“.

Archiv ARÚP obsahuje dokumentaci především z vlastních terénních výzkumů, kterých od 20. let minulého století ústav provedl stovky, v případě menších záchranných akcí tisíce. Kromě toho ale archiv obsahuje i řadu dalších dokumentů, např. hlášení o náhodných nálezích, rozpis muzejních sbírek, soupisy nalezišť podle druhů a období a kopie nálezořádků z výzkumů ostatních organizací.

Část těchto dokumentů ARÚP shromažďuje pro celé území Čech, a to na základě koordinační a garanční role v české archeologii, kterou mu předepisuje Památkový zákon. Výsledkem dlouholeté a dnes stále intenzivnější činnosti je soubor zhruba 3 tis. rozsáhlých nálezových zpráv, 60 tis. kratších zpráv, hlášení a expertních posudků, 250 tis. negativů a diapositivů (včetně např. snímků z leteckého průzkumu, který od 90. let minulého století ARÚP vlastním letadlem provádí) a 10 tis. map a plánů. I když tento korpus zdaleka není ve vztahu ke známému archeologickému dědictví Čech úplný, představuje nejrozsáhlejší dostupný soubor dat o pravěkých až raně novověkých památkách našeho území a jako takový je základním zdrojem informací pro odborníky, studenty, projektanty i zájemce o kulturní památky. V širším slova smyslu lze tvrdit, že tento soubor patří k nejcennějším součástem našeho archeologického dědictví.

Dramatickou, ale významnou změnu v činnosti archivu ARÚP přinesla povodeň Prahy v r. 2002. Archiv nebyl do té míry postižen jako knihovna ARÚP; zejména jeho nejcennější část, textové dokumenty, byla uložena mimo dosah povodňové vlny. Škody způsobila povodeň především ve sbírce negativů a plánů, které byly zhruba z třetiny zničeny nebo poškozeny. Daná situace ovšem znamenala nejen ztrátu, ale i výstrahu, výzvu a příležitost k zásadní modernizaci archivu. V důsledku tohoto impulsu došlo během následujících několika let k rekonstrukci budovy, novému uložení archivních fondů a realizaci zásadního kroku v ochraně a zpřístupnění dat, totiž kompletní digitalizaci archivu.

Digitalizace archivu ARÚP sledovala tři hlavní cíle: (a) zachránit obsah dokumentů, které byly povodní poškozeny; (b) preventivně chránit obsah archivu před jakoukoli další podobnou ztrátou, která by v budoucnu mohla nastat; (c) usnadnit výměnu informací v české archeologii. Digitalizace byla provedena skenováním dokumentů do obrazových formátů (*.tif, *.pdf) a v loňském roce byla víceméně dokončena (zbývá provést jen u části velkoformátových plánů). Zároveň s digitalizací analogových dat byly zpracovány principy pro archivaci primárně digitálních dat, která se v současné době začínají v mnoha oblastech dokumentace převládat (fotografie, databáze, vektorová grafika aj.).

Digitální ekvivalenty analogových dokumentů a nová, primárně digitální data v archivu ARÚP tvoří úhrnem Digitální archiv ARÚP. Počet digitálních souborů v archivu dosahuje cca 250 tis., jejich stávající objem činí přes 1 TB. K uložení dat je využíván jukebox Plasmon M104-910-X na 104 magneto-optické disky, disková pole v počítačové síti ARÚP, přenosné pevné disky aj. Pro správu datového souboru a zejména pro vyhledávání dokumentů byla vytvořena počítačová aplikace Digitální archiv ARÚP, která umožňuje přístup prostřednictvím internetu. Aplikace byla zhotovena firmou NESS Czech s.r.o. podle návrhu ARÚP v r. 2006, a to na bázi softwaru Documentum americké firmy EMC, spadajícího do okruhu tzv. „systémů pro správu obsahu“ (content management system). Do aplikace lze vstoupit z webových stránek Archeologického ústavu

(http://www.arup.cas.cz/cz/archivy/archiv_digitalni.html); uživatelská příručka (Kuna et al. 2009) je k dispozici tamtéž. Touto cestou se uživatel dostane k popisným údajům o dokumentech v Digitálním archivu, pro přístup k vlastním dokumentům je třeba ještě požádat administrátora systému o přidělení přístupového hesla.

Digitální archiv svým členěním odpovídá historicky vzniklému členění nálezové dokumentace. Skládá se z 12 skupin dokumentů, které mají vlastní číselnou řadu. Jde o negativy s terénními snímky, snímky předmětů, diapositivy, letecké negativy, letecké diapositivy, primárně digitální snímky terénu, předmětů a letecké plány, nálezové zprávy a expertní posudky. Každému dokumentu odpovídá záznam v databázi, shrnující údaje o dokumentu ve více než 20 polích. Popis zahrnuje informaci o druhu dokumentu, datu pořízení, autorovi, lokalitě, druhu archeologického nálezu apod.; této struktuře odpovídá i struktura vyhledávacího menu v internetové aplikaci. Vytváření popisné databáze k dokumentům je ovšem mnohem náročnější než samo skenování, a z tohoto důvodu není velká část dokumentů ještě popsána úplnými údaji. Nové dokumenty jsou do archivu ARÚP přijímány pouze s kompletně vyplněnými údaji databáze; revize a doplnění údajů o starších dokumentech bude trvat ještě několik let.

Přístup k dokumentům v archivu ARÚP i Digitálním archivu je diferencován, přičemž se respektuje dlouhodobě zavedená praxe v archivu, autorský zákon i nutnost ochrany některých informací. Většina dokumentů je přístupná bez omezení (hlášení a krátké nálezové zprávy, náhledy fotografií a plánů, letecké snímky památek apod.), menší část jen se souhlasem ředitele ARÚP, příp. vedoucího výzkumu. Toto omezení se týká zejména větších nálezových zpráv z nových výzkumů; u obzvláště citlivých dat (např. letecké snímky zachycující polohu dosud neznámých lokalit) nejsou zpřístupněny ani náhledy. Jedním z vážných problémů současné české archeologie totiž je rabování archeologických lokalit pomocí detektorů kovů – proto je, bohužel, nutno přesnou polohu některých lokalit utajit.

Digitální archiv ARÚP má za sebou první etapu své existence, která spočívala v digitalizaci starých fondů a vytvoření prostředí pro jejich elektronické zpřístupnění. „Popovodňový“ program digitalizace v loňském roce skončil, do budoucna však pro archiv ARÚP zůstává řada dalších úkolů. Na jedné straně jde o personální a technické zajištění dalšího provozu digitálního archivu, na straně druhé o koncepční otázky spojené se sběrem a správou digitálních dat. Je třeba zajistit digitalizaci dalších dokumentů či jejich částí, které do archivu průběžně přicházejí v analogové podobě, řešit otázku vhodných formátů a jejich budoucí migrace do nových verzí softwarových produktů, dokončit indexaci starších dokumentů a propojit digitální archiv s dalšími informačními zdroji v ARÚP (např. internetovým systémem registrace archeologických výzkumů a Archeologickou databází Čech).

Křivánková, D. – Kuna, M. 2009: Databáze dokumentů pro Digitální archiv Archeologického ústavu v Praze. Uživatelská příručka, Praha (ARÚP).
 Kuna, M. – Bžatek, M. – Křivánková, D. – Kundera, M. – Mazancová, M. 2007: Digitální archiv Archeologického ústavu v Praze. Uživatelská příručka, Praha (ARÚP).

Kontakt na autora: kuna@arup.cas.cz

Hana Nová, Marina Milovanovic **EBSCO 2010**

V roce 2010 je v Knihovně Akademie věd a knihovnách ústavů AV ČR přístup do databází EBSCO zajišťován prostřednictvím **projektu Národní knihovny ČR** VZ09006 „Národní knihovna ČR – zabezpečení elektronických zdrojů pro výzkum, vývoj a inovace“. Projekt byl schválen v rámci programu Informační zdroje pro výzkum – INFOZ, vyhlášeném MŠMT na roky 2010–2011. Část projektu týkající se databází EBSCO navazuje na projekty řešené od roku 2000 a plně financované MŠMT. Schválený projekt programu INFOZ je také založen na multilicenčním přístupu do databází, do neformálního konsorcia se přihlásilo 60 knihoven / informačních institucí, které splňovaly podmínky programu INFOZ.

VŠ knihovny	Odborné knihovny (včetně celé AV ČR)	Knihovny výzkumných ústavů	Knihovny muzeí a galerií	Krajské knihovny
21	10	7	8	14

Na **financování projektu** se podílí MŠMT ČR (75 %) a zúčastněné knihovny/informační instituce (25 %). Licenční podmínky přístupu do databází jsou stejné jako v předchozích letech a je povolen vzdálený přístup. Od poloviny roku 2009 je jako u jediné zahraniční databáze nabízeno **webové rozhraní v českém jazyce**.

V rámci projektu jsou i nadále zpřístupňovány dvě nejdůležitější databáze. **Academic Search Complete** je multioborovou databází, která obsahuje více než 7 400 plnotextových odborných periodik, více než 6 300 periodik je recenzovaných (peer-reviewed) a jsou pokryty téměř všechny vědní obory. Retrospektiva u řady titulů obsažených v databázi sahá až k prvním ročníkům, plný text je dostupný

v kvalitním formátu PDF, ve kterém je možné vyhledávat. U více než 1 300 časopisů jsou uvedeny citační reference. Databáze **Business Source Complete** je světově nejobsáhlejší akademická databáze v oblasti ekonomiky a obchodu. Poskytuje plné texty u více než 48 300 publikací, z toho přes 3 300 časopisů, 1 700 recenzovaných „peer-reviewed“ titulů, 850 monografií a knih a dále ekonomické analýzy, profily firem apod. Osahuje také přes 25 000 detailních autorských profilů pro nejcitovanější autory v databázi. Součástí databáze je kolekce Regional Business News, jejím obsahem jsou plnotextové obchodní publikace USA a Kanady. EBSCO Publishing přidala zdarma k využívání databázi specializovanou na knihovnictví a informační vědu **Library, Information Science & Technology Abstracts** a databázi **GreenFILE** se zaměřením na ekologii a životní prostředí. V rámci uvedeného projektu jsou dále zpřístupňovány databáze SocINDEX with Full Text a Environment Complete, o tyto databáze projeví zájem především vysoké školy a jsou dostupné také v Národní knihovně ČR. Kromě služby přístupu do uvedených databází jsou v rámci projektu dojednávány také zkušební přístupy do dalších databází, které firma EBSCO Publishing nabízí. V období od 15. 3. 2010 do 15. 6. 2010 byly otevřeny zkušební přístupy u databází Central & Eastern European Academic Source a Historical Abstracts with Full Text.

Součástí databází jsou také **české časopisy**, k březnu 2010 to bylo 69 odborných titulů. Z Akademie věd ČR jich je 10 a jsou to např. Listy filologické, Český lid, Umění, Czech Sociological Review aj. V případě zájmu o licencování dalších časopisů nebo sborníků AV ČR do databází EBSCO je možné se obrátit přímo na pražskou kancelář EBSCO Publishing – EPPrague@ebSCOhost.com.

Společnost EBSCO Publishing průběžně přichází s novinkami, které se týkají obsahového záběru databází, uživatelského rozhraní nebo komplexního integračního řešení přístupu k elektronickým časopisům spolu s fondem knihovny (služba **EBSCO Discovery Service**). Od března letošního roku jsou nabízeny také elektronické a audio knihy na platformě **NetLibrary** (www.netlibrary.com). Mezi poslední **novinky a inovace** především pro zkvalitnění rešerše patří:

Priority relevance – EBSCO Publishing jako první producent databází přichází se zcela novým pojetím řazení výsledků dle relevance: Díky kvalitní indexaci každého článku, která je prováděna profesionály na základě kontrolované terminologie, se uživatelé po zadání svého dotazu mohou spolehnout na co nejkvalitnější, tématicky adekvátní výsledky vyhledávání. Nová technologie vyhodnocování relevance záznamů se řídí hierarchicky dle těchto kritérií:

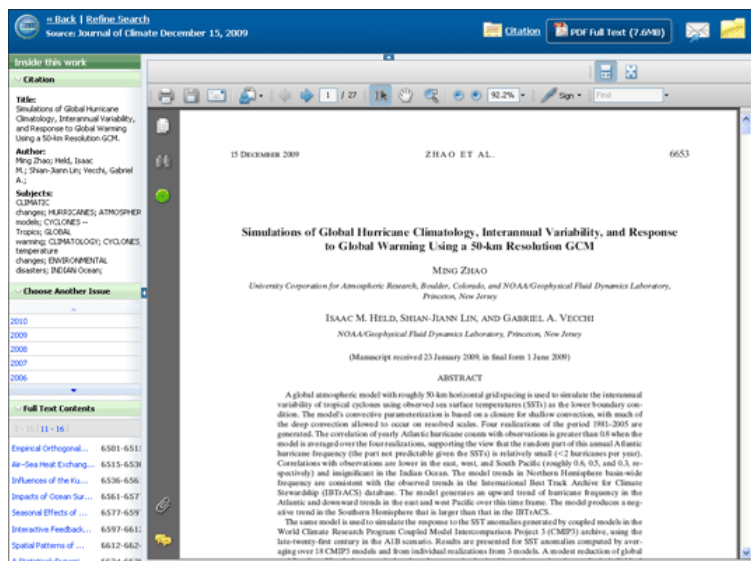
- 1) shoda s předmětovým heslem
- 2) shoda s názvem článku
- 3) shoda s klíčovými slovy autora
- 4) shoda s klíčovými slovy v rámci abstrakta
- 5) shoda s klíčovými slovy v rámci plného textu

V rámci těchto hlavních kritérií bere systém v potaz také i další faktory (např. frekvenci, aktuálnost, typ dokumentu), s jejichž pomocí určuje a vyhodnocuje důležitost každého prvku. Kombinací všech těchto postupů pak sestavuje co nejrelevantnější výsledek vyhledávání.

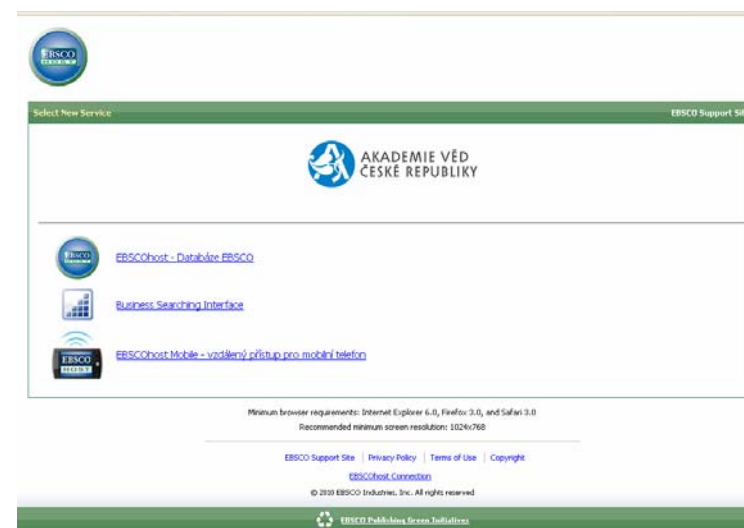
Konverze a export citací – uživatelé si mohou jakýkoliv článek automaticky překonvertovat do jednoho ze šesti světově nejužívanějších citačních stylů: AMA, APA, Chicago: Humanities, Chicago: Author-Date Style, MLA, Vancouver/ICMJE. Tuto funkci podporuje ikona „Cite“ v indexaci článku. Exportovat jakoukoliv citaci do správce bibliografických dat (včetně EndNote, EndNote Web, ProCite ad.) je možné přes ikonu „Export“, která se zobrazí taktéž u indexace článku.

Předčítač – funkce „Text-to-Speech“ umožňuje uživateli nechat si předčíst jakýkoliv plnotextový článek ve formátu HTML. Je možné si vybrat jak akcent anglického čitatele, tak i rychlost jeho čtení. Funkci je možné aktivovat v sekci New Features.

Prohlížeč fulltextu PDF – vylepšený prohlížeč nyní najednou zobrazí i obsah čísla a dostupných ročníků periodika a také podporuje snadnější manipulaci a zpracování textu.

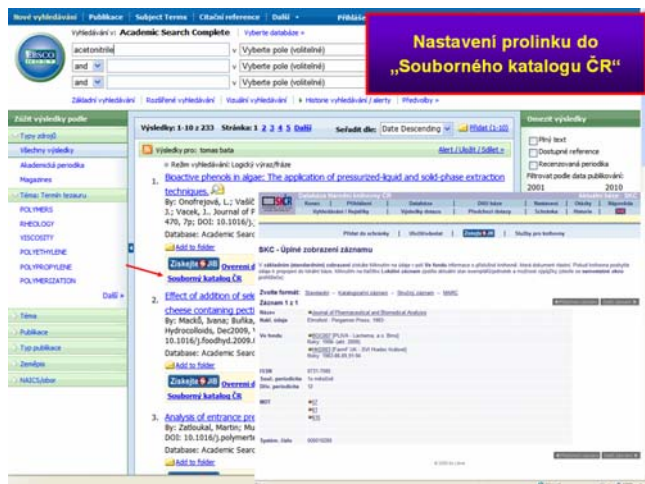
EBSCOhost Mobile – EBSCO Publishing je jedním z prvních poskytovatelů licencovaných databází, který podporuje vzdálený přístup do databází ve specifickém rozhraní pro mobilní telefony (iPhone, Blackberry, Trio ad.).

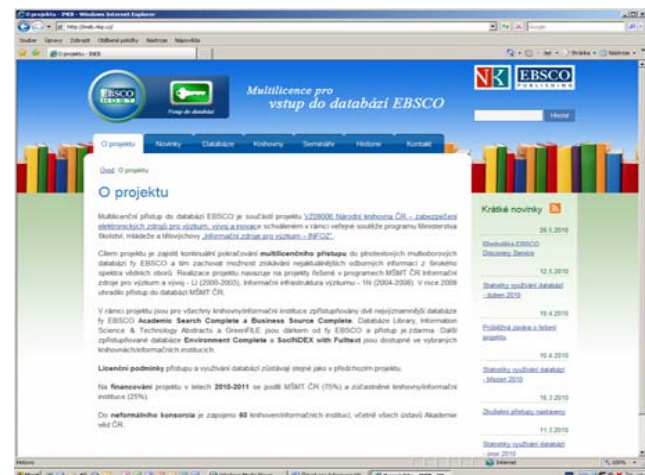
Prolink na Web of Science – není sice novinkou z posledního období, v databázích byl zaveden zhruba před čtyřmi lety, ale je to velmi důležitá funkce. Díky technologii linkování EBSCO mohou uživatelé z výsledků zobrazených na EBSCOhost zobrazit přes jedno kliknutí i veškeré články uvedeného autora v databázi Web of Science (technologie linkování podporuje také prolinky do katalogů, online časopisů předplacených přes EBSCO apod.

Mezi další významné aktivity společnosti EBSCO Publishing patří autentikace **Shibboleth**. Jako první poskytovatel v ČR firma umožnila federativní autentikaci čtenářů pro českou federaci Shibboleth – eduld.cz.

Součástí řešení projektu je také **propojení databází EBSCO na Souborný katalog ČR** tam, kde není v databázích dostupný plný text. Toto propojení je v současné době hotovo téměř u všech knihoven v neformálním konsorciu.

Stejně jako v předchozích projektech jsou pro účastníky neformálního konsorcia a širší odbornou veřejnost vytvořeny **webové stránky** projektu dostupné na <http://ineb.nkp.cz>. Obsahují důležité informace o řešeném projektu a zpřístupňovaných databázích, seznam zúčastněných knihoven, informace o školeních, různé pomůcky pro vyhledávání a pro zpracování statistik. Pravidelně měsíčně jsou zde zveřejňovány základní statistiky využívání databází. Knihovněm je pravidelně, zpravidla v měsíčních intervalech, zasílán **elektronický zpravodaj**, který slouží k adresnému informování o novinkách v přístupu k databázím, o připravovaných školeních a dalších aktualitách.

Databáze i nadále zůstávají přístupné prostřednictvím různých portálů, které si knihovny vytvářejí pro zjednodušení přístupu pro uživatele, mezi komplexně řešené patří např. Portál elektronických informačních zdrojů Masarykovy univerzity v Brně nebo Portál elektronických časopisů Univerzity Karlovy v Praze. Databáze jsou součástí univerzální Jednotné informační brány (JIB) a Elektronické knihovny časopisů (EZB) a jsou zapojeny do **oborových bran** – ART (Umění a architektura), MUS (Musica), KIV (Knihovnictví a informační věda) a TECH (Technika a přírodní a aplikované vědy).

Hana Tomanová
EBSCO V AV ČR

Ráda bych zde ještě doplnila článek Hany Nové a Mariny Milovanovic o bližší informaci o současné situaci v AV ČR, protože na jaře 2010 jsme spolu s firmou EBSCO Publishing provedli změny v administrativním upořádání.

Od roku 2000 do konce roku 2003 se ústavy AV ČR mohli do EBSCO zaregistrovat sami. Některé tak učinili. V letech 2004–2009 byly ústavy, které neměly samostatné registrace přihlášeny do administrativního modulu KNAV. V roce 2009 se čekalo na vyhlášení dalšího programu a nedocházelo k žádným změnám. V roce 2010 v souvislosti s programem INFOZ, do něhož vstoupila AV ČR jako celek, byly všechny ústavy převedeny do administrativního modulu KNAV. Současně s převodem zaregistrovaných byly zaregistrovány i ústavy, které dosud EBSCO nevyužívaly.

V současné době jsou tedy v administrativním modulu KNAV zaregistrovány všechny ústavy AV ČR s těmito výjimkami:

- Biologické centrum AV ČR, v. v. i. – registrace pod Jihočeskou univerzitou
- Fyziologický ústav AV ČR, v. v. i. – vlastní registrace
- Národohospodářský ústav AV ČR, v. v. i. – registrace pod Univerzitou Karlovou
- Ústav informatiky AV ČR, v. v. i. – vlastní registrace
- Ústav makromolekulární chemie AV ČR, v. v. i. – vlastní registrace
- Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i. – vlastní registrace

Do roku 2009 byl přístup do EBSCO hrazen z prostředků projektu. V rámci programu INFOZ je spoluúcast 25% od členů konsorcia. Poplatek za rok 2010 byl

uhrazen z prostředků KNAV (122 000 Kč). V rámci projektu je počítáno ještě s rokem 2011 (123 000 Kč).

Statistiky jsou umístěny na webové stránce KNAV a jsou průběžně aktualizovány:
<http://www.lib.cas.cz/cs/online-database/ebSCO-databases>

Newsletter vydávaný pravidelně původně řešitelkou projektu a nyní firmou EBSCO Publishing v Praze je rozeslán na hromadnou e-mailovou adresu ustavy@lib.cas.cz.

Hromadná e-mailová adresa ustavy@lib.cas.cz je používána pro účely elektronických informačních zdrojů. Seznam účastníků a archiv konference jsou dostupné pro zaregistrované účastníky na adrese:
<https://mail.lib.cas.cz/mailman/listinfo>.

Databáze EBSCO v současnosti obsahuje 10 852 plnotextových časopisů. Obsah databáze je přístupný z webové stránky KNAV v prostoru KNAV i mimo (vzdálený přístup). Databáze je kromě toho přístupná prostřednictvím těchto portálů: Portál elektronických časopisů KNAV, Informační brána – vyhledávací portál MetLib, EZB, Google Scholar a Infodroje.

V následující tabulce jsou zaznamenány údaje o počtu rešerší ve všech ústavech AV ČR. Databáze byla v ČR zpřístupněna již v průběhu roku 1999, ale v té době se uživatelské jméno a heslo eifl/eifl šířilo pouze tichou poštou a bylo sdělováno takřka jako tajemství. První projekt (LI) byl vyhlášen od roku 2000 a od té doby se také postupně členové konsorcia postupně registrovaly. Proto jsou první statistiky jsou k dispozici až od roku 2001. Potěšující je zejména nárůst za poslední roky.

2001	3 750
2002	4 190
2003	5 846
2004	9 572
2005	6 470
2006	8 579
2007	9 040
2008	11 320
2009	28 380
2010	46 323

Informace:

Webová stránka projektu v rámci programu INFOZ (2010–2011)

<http://ineb.nkp.cz/>

Webové stránky projektu v rámci programu 1N (2004–2008): <http://eifl.nkp.cz/>

Webové stránky projektu v rámci programu LI (2000–2003):

http://eifl.nkp.cz/stary_web/eifl.htm

Hana Tomanová WILEY ONLINE LIBRARY

<http://onlinelibrary.wiley.com/>

Dne 8. 8. 2010 bylo spuštěno nové rozhraní Wiley Online Library. Přestala existovat informační služby InterScience, která od roku 1. 7. 2008 zpřístupňovala databázi dvou vydavatelství, John Wiley & Sons a Blackwell Publishing.

NEDÁVNÁ HISTORIE

V listopadu 2006 bylo oznámeno, že byla uzavřena definitivní smlouva mezi vydavatelstvími Wiley a Blackwell. Dne 2. 2. 2007 byl uskutečněn prodej. Od 1. 7. 2008 byly sloučeny služby InterScience a Blackwell Synergy.

11/2006	definitivní smlouva schválena
2. 2. 2007	uskutečněn prodej
1. 7. 2008	Blackwell Synergy na InterScience
8. 8. 2010	Wiley Online Library

OBSAH DATABÁZE

V současné době obsahuje platforma Wiley Online Library 6 milionů článků, 1 500 časopisů, 9 000 knih, dále sborníky, referenční příručky, laboratorní protokoly (17) a databáze (11). V rámci projektu INFOZ (VZ09003) „Elektronické informační zdroje z oblasti technických a aplikovaných přírodních věd pro výzkum“ byla ve starém rozhraní a je přístupná i v nové platformě – tzv. Full Collection, což obnáší celkem 1 333 plnotextových časopisů. Přesto, že časopisy ze zaniklého vydavatelství Blackwell tvoří v současné platformě Wiley Online Library 65% jeho jméno se již v názvu neobjevuje. Kromě malé poznámky, že Wiley-Blackwell je mezinárodní vydavatelský podnik pro oblast přírodních a technických věd a medicíny. Autorská práva vlastní John Wiley & Sons. Obsah celé databáze je z obsahového hlediska rozdělen do těchto kolekcí:

Full Collection	1 333 časopisů
STM Collection	776 časopisů (100 % ve FC)
SSH Collection	527 časopisů (100 % ve FC)
Medicine & Nursing Collection	334 časopisů (100 % ve FC)
Nezařazené do žádné kolekce	163 časopisů

		Blackwell	Wiley
Wiley Online Library	1 496	941	552
Full Collection	1 333	875	457
STM Collection	776	454	322
SSH Collection	527	419	107
MN Collection	334	250	84
Nezařazené	163	66	95

FULL COLLECTION

Z celkového počtu 1 333 časopisů ve Full Collection jich má 911 (68%) impakt faktor (IF). Nejvyšší IF má časopis Acta Crystallographica. Section A – 49, 926. Vůbec nejvyšší IF, který existuje v databázi Journal Citation Reports má časopis CA:

A Cancer Journal for Clinicians – 87, 925 za rok 2009 a s pětiletým IF 60,000. Tento časopis je součástí databáze Wiley Online Library, ale není součástí žádné kolekce. Retrospektiva časopisů je různá, nejvíce jich má plné texty přístupné od roku 1997 (623 titulů).

CA: A CANCER JOURNAL FOR CLINICIANS (ISSN 007-9235)

<http://caonline.amcancersoc.org/>

Časopis CA je vydávaný American Cancer Society a je v databázi s plnými texty od roku 1950, vol. 1, č. 1. Není zařazen do žádné kolekce. Stejně jako mnoho jiných amerických časopisů je tento významný časopis volně přístupný. Z portálů pro Open Access (OA) časopisy mimo jiné prostřednictvím DOAJ Directory of Open Access Journals Free a Highwire Press. Je excerptován a propojen do plných textů volně přístupného časopisu prostřednictvím SFX ve Scopus (od 1957). Ve Web of Science je indexován od roku 1974 a není zde propojen do plných textů. V PubMed je časopis indexován od roku 1957 a články jsou propojené do plných textů volně přístupného časopisu.

Je to vůbec zajímavý časopis. Zpracovává nejnovější údaje o výskytu rakoviny, úmrtí a přežití na základě údajů z National Cancer Institute, Centers for Disease Control and Prevention a North American Association of Central Cancer Registries a údaje o úmrtnosti pocházejí z National Center for Health Statistics. Obsahuje poměrně malé množství článků za rok. Ty jsou většinou citovány jednociferným číslem. Každý rok však zde vyjde Cancer Statistics za uplynulý rok a zde jsou citace v řádech tisíců:

	Počet článků	Počet citací	Nejcitovanější článek
2010	27	0	0
2009	39	1 053	868
2008	33	3 704	3 288
2007	41	3 969	3 014

Pozn. [cit. 17-08-2010]

Z hlediska scientometrie se jedná o nejméně významný vědecký časopis na světě. Časopis však neobsahuje významné vědecké články, ale pouze statistické údaje, ke kterým se odkazuje velké množství článků.

S vyhledáváním tohoto časopisu je trochu problém, který souvisí s jeho krátkým názvem: CA. Pod svým vlastním názvem CA je nevyhledatelný. Je možné buď použít jeho ISSN (0007-9235) nebo podnázev A Cancer Journal for Clinicians. Vždy je však bezpečnější využít prohlášení titulů v rejstříku a tak se k tomuto časopisu bez problémů dostat.

POLITIKA OPEN ACCESS

Vydavatelství Wiley/Blackwell podporuje jakýkoli finančně udržitelný obchodní model, který je měřitelný a umožňuje udržovat kvalitu a autoritní verzi záznamu.

ONLINEOPEN PROGRAM

Vydavatelství nabízí autorům možnost prostřednictvím Wiley Online Library zpřístupnit svůj článek všem zájemcům bez omezení na předplatné. Tato služba stojí u většiny časopisů 3000 amerických dolarů. Článek je pak indexován v PubMed Central, Google Scholar a příslušných A&I službách a v CrossRef. Tato služba je vhodná i pro autory, jejichž grantové agentury požadují archivaci definitivní verze článku v některém z repozitářů.

Za poplatek (od autora, grantové agentury, od autorovy instituce) bude článek přístupný prostřednictvím Wiley Online Library a rovněž může být uložen v archivu preferovaném grantovou agenturou. Autoři OnlineOpen článků mají povoleno publikovat PDF svých článků na své webové stránce, institucionálním repozitáři nebo jiném veřejném serveru ihned po jeho publikování v Wiley Online Library. Program OnlineOpen podporuje v této databázi 348 časopisů.

Je možné získat povolení i pro články, které byly publikovány již dříve. Tento způsob publikování je určen hlavně pro původní vědecké články, nikoli pro recenze a přehledové práce. Nové články procházejí standardním recenzním řízením a jsou chráněny autorskými právy.

Některé časopisy v databázi mají přístupné i starší ročníky s různým embargem. Je jich v současné době 63 a jejich seznam naleznete na webové stránce Wiley Online Library.

Za zmínku stojí, že vydavatelství aktivně podporuje vědu v rozvojových zemích zpřístupňováním vědeckých časopisů buď zdarma nebo za nižší cenu. Zúčastňuje se programů podporovaných OSN, nyní souborně nazývaných Research4Life (HINARI, AGORA, OARE), dokonce byli jedním ze zakladatelů tohoto projektu, a také programu INASP.

WILEY ONLINE LIBRARY V KNAV

Databáze je zpřístupněna na webové stránce KNAV. Je povolen vzdálený přístup a elektronická MVS. Jednotlivé časopisy jsou zpřístupněné také prostřednictvím služby SFX a EZB a články jsou vyhledatelné prostřednictvím MetaLib a Google Scholar.

INFORMACE

<http://onlinelibrary.wiley.com/>

Přehled časopisů, kolekcí

For librarians

<http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-404513.html>

Open Access

About us – Policies

<http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-404510.html>

Open Access Backfiles – Seznam časopisů s Open Access staršími ročníky

<http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-406242.html>

OnlineOpen program

<http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-406241.html>

Autorská práva a institucionální repozitáře

<http://olabout.wiley.com/WileyCDA/Section/id-406074.html>

Linda Jansová

ZPRÁVA ZE SEMINÁŘE PRŮVODCE PUBLIKOVÁNÍM VE SVĚTOVÝCH ODBOURNÝCH ČASOPISECH

14. října 2010 se v Národní technické knihovně uskutečnil seminář nazvaný **Průvodce publikováním ve světových odborných časopisech**. Hlavním řečníkem semináře se stal dr. Martyn Lawrence z vydavatelství Emerald (<http://www.emeraldinsight.com>), které vydává mj. časopisy z oblasti knihovni a informační vědy.

Přítomné uvítal Ing. Martin Svoboda, ředitel Národní technické knihovny a člen redakční rady časopisu **Journal of Documentation**, který vydává právě vydavatelství Emerald. M. Svoboda zdůraznil rostoucí význam publikování, a to zejména v kvalitních časopisech. Upozornil, že zatím nebyl vymyšlen lepší způsob hodnocení kvality výzkumu než právě prostřednictvím publikačních výstupů.

Vystoupení M. Lawrence pak uvedla Radka Machková, obchodní manažerka vydavatelství Emerald. Ta také v průběhu semináře shrnovala v češtině klíčové body z přednášky vedené v angličtině.

M. Lawrence nejprve upřesnil, že tipy týkající se publikování v odborných časopisech většinou nejsou specifické pro vydavatelství Emerald, naopak je možné je chápat v obecnější rovině. Následně přednášející představil účastníkům semináře vydavatelství Emerald (přesněji Emerald Group Publishing). Jedná se o nezávislé vydavatelství, které se orientuje na publikaci výsledků výzkumu z oblasti obchodu, managementu, ekonomie a sociálních věd, a jak přednášející doplnil později, snaží se působit jako most mezi teorií a praxí. Vydavatelství vzniklo v roce 1967 a v současné době zaměstnává několik set pracovníků (cca 300). Vydává přes 200 recenzovaných časopisů (z nich je 51 součástí databázi Web of Science; úplný seznam vydávaných časopisů je dostupný na adrese <http://www.emeraldinsight.com/products/journals/index.htm> a také knihy (z nich jsou tři edice součástí databázi Web of Science; přehled vydaných titulů je k dispozici na adrese <http://books.emeraldinsight.com/>).

Emerald úzce spolupracuje s řadou akademických organizací a sdružení, například s Mezinárodní federací knihovnických sdružení a institucí (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) či s organizací UKSG zaměřující se na seriálové publikace.

Po představení vydavatelství Emerald se již M. Lawrence zaměřil na vlastní proces publikování. Přiblížil role jednotlivých zúčastněných aktérů: autora, editora (redaktora), výkonného editora (redaktora), pracovníků produkce (výroby) a uživatelů. Autor připravuje kvalitní články prezentující výsledky výzkumu. Editor má na starosti recenzní řízení, získávání nových článků, propagaci časopisu, navštěvuje konference a vymýšlí nová témata, kterým by se časopis mohl věnovat. Výkonný editor funguje jako styčný důstojník mezi vydavatelstvím a editorem, má celkovou zodpovědnost za časopis, za marketing a propagaci, pomáhá editorům, má na starosti produkci a účastní se konferencí. Pracovníci produkce mají pak na starosti přípravu článků pro publikaci včetně korektur, konverzi do formátů vhodných pro online databáze, tisk a distribuci. Díky tomu získává vydávaný časopis významnou přidanou hodnotu (v tom se publikování prostřednictvím vydavatelství liší kupříkladu od publikování na blogu). Uživatelé se k časopisu dostanou například prostřednictvím své knihovny, přičemž většinou mají k dispozici tištěnou a/nebo online verzi časopisu. Uživatelé se pak zase mohou stát autory a tím se opět dostáváme na počátek publikačního řetězce. M. Lawrence ještě doplnil, že většina časopisů praktikuje anonymní recenzování, kdy autor a recenzent vzájemně neznají svou totožnost (tzv. **double-blind peer review**).

Následně se přednášející věnoval způsobům měření kvality časopisů. V první řadě zmínil databáze společnosti Thomson Reuters zpřístupněné pod názvem Web of Science a v souvislosti s nimi pochopitelně tzv. impakt faktor. Impakt faktor je počítán u přibližně 12 000 vybraných časopisů. Nejnovější hodnoty tohoto indikátoru za rok 2009 jsou k dispozici od června 2010. M. Lawrence také připomněl, že firma Thomson Reuters nově připravuje citační databázi pro knihy (novinka byla ohlášena na letošním knižním veletrhu ve Frankfurtu).

Impakt faktor je dosud nejznámější způsob hodnocení, ale není jediný; navíc je pokládán za americko-centrický, diskutabilní je i forma sběru dat. Dalšími měřítky kvality mohou být například jiné indikátory, počet stažení (užitečnost), distribuce (rozsíření) časopisu (kde je čten), kvalita autorů, počet editorů z významných škol, relevance obsahu, propojení s odbornými společnostmi nebo sdruženími či mezinárodnost. Při výběru časopisu, v němž by bylo vhodné publikovat,

M. Lawrence doporučil nejprve provést politické a strategické rozhodnutí, tj. zda například preferovat národní či mezinárodní časopis nebo zda publikovat pět článků v hůře hodnocených časopisech nebo raději jeden článek v nejlepší časopise. Pokud si totiž vybereme možnost publikování ve velmi dobře hodnoceném časopise, můžeme očekávat, že článek vyjde až za několik let;

vybereme-li si horší časopis, může být článek publikován výrazně dříve. Navíc počet článků nabízených jinými autory a procento odmítnutých článků bývají vysoké. Jako příklad může posloužit **European Journal of Marketing**, do něhož je ročně zasláno přibližně 500 nabídek článků a přes 90 % z nich je odmítnuto.

Pokud se týká počtu stažení, vydavatelství Emerald se za rok 2009 může pochlubit vysokým počtem stažení článků – konkrétně číslem 21 milionů. Znamená to, že každý měsíc bylo průměrně staženo přes 1,5 milionů článků, resp. každou sekundu a půl byl stažen jeden článek. Přibližně 60 % stažení bylo realizováno mimo Spojené království, tj. zemi, v níž se nachází ústředí vydavatelství Emerald.

Vydavatelství Emerald zpřístupňuje více než 60 000 článků online, nedávno digitalizovalo svůj archiv sahající až do 90. let 19. století. I starší články jsou často stahovány, přednášející uvedl příklad článků z roku 1994 z časopisu **International Marketing Review** – v roce 2009 bylo zaznamenáno přibližně 5 000 jejich stažení.

M. Lawrence zdůraznil, že počet stažení je komplementární k citačním datům – dohromady poskytují možnost úplněji zhodnotit užitečnost článku. Navíc některé akreditační organizace, například Sdružení pro rozvoj vysokých obchodních škol (Association to Advance Collegiate Schools of Business, AACSB), či orgány spolupracující s grantovými agenturami, například RAE (Research Assessment Exercise) ve Spojeném království, již berou v úvahu právě tyto metriky. Počet stažení je potřeba počítat v souladu s metodikou COUNTER (Counting Online Usage of Networked Electronic Resources, tj. Měření online využívání síťových elektronických zdrojů <http://www.projectcounter.org/>).

R. Machková doplnila, že publikace vydávané ve vydavatelství Emerald jsou zastoupeny i v databázi Scopus – konkrétně se jedná o více než 150 časopisů. M. Lawrence zmínil jeden z dalších indikátorů využitelných pro hodnocení výzkumu, a to nedávno představený indikátor SNIP (Source Normalized Impact per Paper, tj. normalizovaný impakt zdroje na jeden příspěvek, blíže viz <http://info.scopus.com/journalmetrics/snip.html>).

M. Lawrence doporučil zájemcům o publikování v odborných časopisech, aby se nejprve podívali, které časopisy v dané tematické oblasti vycházejí, a pak si vybrali ten, který se pro daný účel jeví jako nejvhodnější. Vždy je potřeba prostudovat instrukce či pokyny pro autory daného časopisu a řídit se jimi. Je také potřeba si zjistit, jakým způsobem má být nabízený článek doručen. Je vhodné si rovněž přečíst alespoň jedno číslo daného časopisu – díky tomu je možné získat názornou představu o tom, jak vypadají články, které již byly přijaty. Editorovi časopisu je také možné nejprve poslat osnovu nebo abstrakt článku a zeptat se jej, zda by článek na dané téma byl pro daný časopis vhodný.

Je důležité vždy citovat použité zdroje – plagiátorství je v současnosti velkým problémem. Například vydavatelství Emerald zformulovalo speciální dokument (politiku), která se tomuto tématu věnuje (politika je dostupná na adrese <http://www.emeraldinsight.com/about/policies/plagiarism.htm>). M. Lawrence rovněž upozornil na skutečnost, že ne vždy je plagiátorství odhaleno v recenzním řízení. V případě, kdy autor chce ve svém článku použít delší text z jiného zdroje nebo například obrázek či tabulku, je vždy potřeba získat povolení od vlastníka copyrightu k danému zdroji (tím je většinou jeho vydavatel).

Nabízený článek by měl být v souladu s tematickým záběrem a s cíli časopisu. Je požadována původnost; je také vhodné doložit, že článek prezentuje výsledky, jejichž cílem není pouze vyplnit mezeru v literatuře. Článek sám by měl být srozumitelný, neměl by být psán komplikovaným jazykem. V časopisech vydávaných ve vydavatelství Emerald je také vhodné uvést, jaké důsledky mohou mít prezentované poznatky pro praxi. I u studií zaměřených na lokální témata je očekáváno jejich vztahování k širším (globálním) možnostem aplikace. Závěry by vždy měly být validní a objektivní.

Pokud se týká jazykové úrovně, vyplatí se nechat text přečíst rodilému mluvčímu a také například svému kolegovi. Text by měl být gramaticky v pořádku, neměly by se v něm vyskytovat překlepy (přednášející upozornil, že automaticky prováděná kontrola pravopisu v textových editorech není vždy spolehlivá a může být zdrojem nechtěných chyb). V případě, že článek píše více autorů dohromady, je potřeba jeho finální verzi upravit tak, aby čtenář nepoznal, že se na jeho přípravě podílelo více osob. Editor časopisu také v tomto případě uvítá, pokud mu bude hned zpočátku sděleno, v jakém pořadí se mají jména autorů v článku vyskytovat.

S ohledem na dobré nalezení článku v elektronickém prostředí M. Lawrence doporučil uvádět krátký název, který obsahuje hlavní klíčové slovo vystihující obsah článku, srozumitelný a popisný abstrakt, relevantní a známá (nikoliv obskurní) klíčová slova, mít úplné a správné záznamy použitých zdrojů a jazykově perfektní text.

Vydavatelství Emerald od svých autorů vyžaduje strukturované abstrakty (o délce maximálně 250 slov). Ty tvoří až sedm částí: účel (purpose), metodika (design), zjištění (findings), omezení nebo důsledky výzkumu (research limitations/implications), důsledky pro praxi (practical implications), důsledky pro společnost (social implications) a původnost/hodnota (originality/value). Každá z těchto částí může obsahovat maximálně 100 slov.

Pokud je autor po zaslání článku požádán o jeho úpravu (revizi), je to vždy dobrá zpráva. Nerozumí-li autor některým výtkám od recenzenta, je vždy možné jej prostřednictvím editora požádat o vysvětlení. Je také očekáváno dodržení data, do kterého mají má být revidovaný text zaslán editorovi. Revidovaný text by měl být

doplněn o dopis, v němž bude upřesněno, jak bylo naloženo s jednotlivými připomínkami recenzentů. M. Lawrence doporučil autorům, aby vždy, jsou-li o to požádáni, provedli revizi textu. Zároveň je třeba počítat s možným odmítnutím – každému autorovi byl alespoň jednou odmítnut příspěvek. V případě odmítnutí se vyplatí se zeptat na důvod odmítnutí.

M. Lawrence podtrhl skutečnost, že článek je publikován, což znamená, že někdo jiný (minimálně editor a recenzenti) se domnívá, že je dobrý. Po publikaci článku by jej i autor měl propagovat, například prostřednictvím elektronických konferencí, tiskové zprávy či zařazení odkazu na článek v podpisu, který je součástí jím odesílaných e-mailů.

M. Lawrence také stručně představil síť Emerald Literati Network, kterou tvoří více než 70 000 autorů z celého světa (<http://www.emeraldinsight.com/authors/literati/index.htm>). S touto sítí souvisejí i udělované ceny, např. za nejlepší články.

Předmětem závěrečné diskuse se stala mj. problematika rozhodování o tom, zda publikovat spíše v regionálních nebo v mezinárodních časopisech, či zařazování časopisů do citačních databází.

Podrobnosti o semináři jsou dostupné na webu Národní technické knihovny (<http://www.techlib.cz/cs/1147-14-10-2010-pruvodce-publikovanim/>), prezentace je dostupná na serveru SlideShare (<http://www.slideshare.net/narodnitechnickaknihovna/pruvodce-publikovanim-v-odbornych-svetovych-casopisech>) a videozáznam na serveru YouTube (první část najdete na adrese <http://www.youtube.com/watch?v=CgMHMED3wWA>, dalších šest částí je dostupných jako související videa nebo je lze vyhledat podle autora avNTK, viz <http://www.youtube.com/user/avNTK>).

Semináře se zúčastnilo několik desítek zájemců, a to jak z řad studentů, tak z řad knihovníků. Řada otázek, které byly v průběhu semináře položeny přednášejícímu, je výmluvným důkazem o úspěchu semináře.

Linda Jansová
**Z PODZIMNÍCH ČÍSEL
ČESKÝCH
KNIHOVNICKO-
INFORMAČNÍCH
ČASOPISŮ**

Rádi bychom Vás upozornili na několik příspěvků, které byly publikovány v podzimních (převážně listopadových) číslech časopisů Duha, Ikaros, Inflow a Bulletin SKIP a o kterých se domníváme, že by mohly být přínosné nebo alespoň inspirativní i pro knihovníky z akademických knihoven.

Z DUHY

V článku **Registr digitalizace** Pavla Švástová z Moravské zemské knihovny představuje společný projekt Národní knihovny ČR a Knihovny AV ČR, v. v. i. Cílem projektu je shromáždit informace o dokumentech digitalizovaným v ČR na jediné místo a zabránit jejich duplicitnímu zpracování.
URL: <http://duha.mzk.cz/clanky/registr-digitalizace>

Táž autorka připravila také článek **MEditor – metadatový editor pro digitální knihovnu Kramerius**. Jedná se o editor s otevřeným zdrojovým kódem, který je vytvářen v Moravské zemské knihovně již od roku 2008.
URL: <http://duha.mzk.cz/clanky/meditor-metadatovy-editor-pro-digitalni-knihovnu-kramerius>

Článek **Od záchranné digitalizace k elektronickým textům pro uživatele** autorky Evy Měřínské z Městské knihovny v Praze se ohlíží za projektem HISPRA (Historická pragensia), jehož cílem nebyla „pouhá“ záchranná digitalizace, ale také vhodná forma zpřístupnění jejích výsledků – nejenom s využitím softwaru Kramerius, ale také prostřednictvím speciálního webu dostupného na adrese <http://www.prahavknihovne.cz/>.
URL: <http://duha.mzk.cz/clanky/od-zachranne-digitalizace-k-elektronickym-textum-pro-uzivatele>

Z IKARA

Zdeněk Matušík z Národní knihovny ČR se ve svém příspěvku **K platbám v rámci meziknihovních výpůjčních služeb** vyjadřuje k otázce, zda může knihovna při poskytování vnitrostátních meziknihovních výpůjčních služeb po uživateli

požadovat úhradu vzniklých nákladů. Upozorňuje na znění knihovního zákona, které na tuto otázku jednoznačně dává zápornou odpověď.

URL: <http://ikaros.cz/k%C2%Aoplatbam-v%C2%Aoramci-meziknihovnich-vypujcnich-sluzeb>

Andrej Chudý z Katedry knižniční a informační vědy Filozofické fakulty Univerzity Komenského ve svém příspěvku **Čítačky elektronických knih: súčasný stav** přibližuje, jak v současné době vypadá trh s elektronickými knihami a jejich čtečkami. Uvažuje i o rolích různých typů knihoven v této oblasti.
URL: <http://ikaros.cz/citacky-elektronickych-knih-sucasny-stav>

Antonín Jeřábek z Národní knihovny ČR pak přináší zprávu z 38. výročního zasedání Mezinárodní agentury ISBN a 18. výročního zasedání Mezinárodní agentury ISMN. Podnětné je zejména shrnutí probíhajících diskusí o přidělování ISBN knihám dostupným online. Autor zprávy upozorňuje, že v ČR je těmto knihám možné přidělovat ISBN od července 2010.
URL: <http://ikaros.cz/38-vyrocní-zasedani-mezinarodni-agentury-isbn-a-18-vyrocní-zasedani-mezinarodni-agentury-ismn>

Z INFLOW

Marta Janošová připravila výtah ze své bakalářské práce **Antikvariáty, jejich historie, vývoj, činnosti a využití v moderní době**, jež byla v roce 2010 úspěšně obhájena na půdě Filozofické fakulty Masarykovy univerzity. Druhou část výtahu, která se zaměřuje na vývoj antikvariátů po roce 1989 a na stav antikvariátů v Brně, publikovala právě v listopadovém čísle Inflow. Příspěvek je doplněn o bohatou fotodokumentaci.
URL: <http://www.inflow.cz/antikvariaty-historie-antikvariatu-po-roce-1989-az-do-soucasnosti-cast-ii>

Martin Čech zveřejnil první část výtahu ze své diplomové práce **Služba Google Analytics a její využití pro potřeby analýzy a optimalizace webových stránek**, kterou v letošním roce úspěšně obhájil na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity. Příspěvek přináší praktický návod, jak službu Google Analytics efektivně využívat.
URL: <http://www.inflow.cz/sluzba-google-analytics-jeji-vyuziti-pro-potreby-analyzy-optimalizace-webovych-stranek-cast-i>

Pavína Habrovanská, studentka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, zpracovala **Zprávu z konference TeXperience 2010**, na níž byla, jak ostatně její název napovídá, věnována pozornost typografickému systému TeX určenému pro přípravu kvalitní sazby.
URL: <http://www.inflow.cz/zprava-z-konference-texperience-2010>

Z BULLETINU SKIP

Vít Richter z Národní knihovny ČR si v názvu svého textu položil otázku, jak dál s novelou autorského zákona. Podává souhrnnou informaci o návrzích, které lze z pohledu knihoven pokládat za nejvíce kontroverzní. Zároveň upozorňuje, že příprava novely autorského zákona se posouvá, a proto je do návrhu možné prosadit potřebné změny.

URL: http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull10_318.htm

O zdraví a lékařském knihovnictví je název rozhovoru, který vedl šéfredaktor Bulletinu SKIP Ladislav Kurka s ředitelkou Národní lékařské knihovny Helenou Bouzkovou. Ta v něm mj. přibližuje cíle nedávno vzniklého Klubu lékařských knihoven, který je odborným orgánem SKIP.

URL: http://skip.nkp.cz/Bulletin/Bull10_313.htm

DATABÁZE NÁRODNÍ LÉKAŘSKÉ KNIHOVNY

„BIBLIOGRAPHIA MEDICA ČECHOSLOVACA“

Národní registrující bibliografie zachycuje veškeré odborné písemnictví z oborů lékařství, biomedicíny a zdravotnictví vydávané na území České republiky. Součástí jsou i záznamy o pracích českých a slovenských autorů publikovaných v zahraničí (bohemika a slovacika). Retrospektiva od roku 1947, do roku 1996 byla její součástí i lékařská literatura vycházející na Slovensku. V počítačové podobě jsou zpracovány roky 1953-1956, 1968 a 1973 až do současnosti. Ostatní ročníky jsou v knižní podobě, postupně se převádí do elektronické podoby.

Obsahuje přes 500 000 záznamů, ročně přibývá kolem 20 000 nových. [Seznam excerpovaných titulů v roce 2010.](#)

DIGITÁLNÍ KNIHOVNA PROF. ARNA NOVÁKA

Na stránkách Ústřední knihovny Filozofické fakulty Masarykovy univerzity je zpřístupněno dílo prof. Arna Nováka – [Digitální knihovna Arna Nováka](#)

Cílem digitální knihovny Arna Nováka (*2. 3. 1880, †26. 11. 1939) je usnadnit přístup k zásadnímu, velmi rozsáhlému dílu prof. Arna Nováka, literárního vědce, kritika, historika a eseje, který působil jako děkan Filozofické fakulty a rektor Masarykovy univerzity v Brně ve dvacátých a třicátých letech 20. století.

Nové číslo **ZPRAVODAJE SEKCE IFLA ACADEMIC AND RESEARCH LIBRARIES** (KNAV je členem této sekce IFLA) – obsahuje mj. tři zajímavé příspěvky:

1. Research Impact Measurement Service
Australská služba RIMS je, jak název napovídá, zaměřena na měření „dopadu“ výzkumu, viz blíže <http://www.library.unsw.edu.au/servicesfor/academic/rims.html>
2. The Future of Academic Library Space: The Experience at Columbia University
Obsahuje mj. inspirativní výčet deseti bodů, z nichž vycházeli na této univerzitě při plánování nových prostor, ale který lze aplikovat i obecněji.
3. The Bavarian State Library in the mobile Internet: Innovative information services for smart phones and iPads
Popisuje nabídku pro uživatele, které knihovnu virtuálně navštěvují prostřednictvím mobilních zařízení; představuje mj. aplikaci pro iPad, která zpřístupňuje digitalizované poklady z fondu knihovny.

OBSAH

Úvodem (J. Burgetová)	3
Elektronické informační zdroje v AV ČR (H. Tomanová)	5
Implementace paralelního vyhledávače Metalib v KNAV (J. Meixner)	8
Informační zdroje Střediska literárněvědných informací Ústavu pro českou literaturu AV ČR (V. Malínek)	11
Bibliografie dějin Českých zemí v Historickém ústavu Akademie věd ČR (V. Horčáková)	15
Digitální archiv české archeologie (M. Kuna)	18
EBSCO 2010 (H. Nová, M. Milanovic)	21
EBSCO v AV ČR (H. Tomanová)	26
Wiley Online Library (H. Tomanová)	28
Zpráva ze semináře Průvodce publikováním ve světových odborných časopisech (L. Jansová)	32
Z podzimních čísel českých knihovnicko-informačních časopisů (L. Jansová)	37
Drobné zprávy	40